

Õhus on elektrit

Mustad piksepilved kogunevad atmosfääris enamasti suvekuudel

Äike kui ilmastikunähtus on tornado kõrval üks võimsamaid. Inimesel on palju põhjusi äikest karta. Vist kõigil rahvastel on peajumalad kohakaasluse alusel ka piksejumalad, kes paha teinud alluvate karistamiseks välgnooli kasutavad.

Kohtupidamises, ka taevases, juhtub vahel vigu: kui rööviti Kalevipoja ema Linda, siis tabas karistav nool mitte röövlit, kelle nimi oli teatavasti tuuletark (ilmatark?) Tuuslar, vaid ohvrit.

Milline on õige piksekaitse?

Kuigi naine kartvat välku ja müristamist rohkem kui mees, on ohvrite hulgas enam mehi (kuni 85%). Üks ohtlikumaid elukutseid oli (nüüd enam mitte) kiriku kellalööja amet. Sajand

deid usuti, et kellade helistamine hoiab äikese kirikust eemal.

Enne kui **Benjamin Franklin** sai valmis oma geniaalse leiutise, piksevarda, hukkus ainuüksi Inglismaal kolmekümne aastaga oma tööpostil 103 kellalööjat. 1752. aastast saadik on piksevarras päästnud sadu tuhandeid, võibolla isegi miljooneid elusid.

Kui varem arvati, et varda ots peab olema terav, siis viimasel ajal on moes tõmbi otsaga varda. Igal juhul tuleb metallvarras hästi maandada, vastasel korral on tast rohkem kahju kui kasu.

Kaks aastat tagasi külastas välk sageli Võõpste poodi. Ühel korral ulatus elektrisäde läbi halvasti maandatud varda, juhtmete ja metallriiulite longeropurkideni, tehes sinna augukesi.

Äike koosneb teatavasti välgust ja sellele järgnevast paugust. Välg on kiirete elektronide voog, mis liigub kiirusega ülesaja kilomeetri sekundis. Säde võib pilve ja maa vahel üles-alla sähvida paarkümmend korda, kusjuures meie silm eristab vaid üht lööki. Hirmsa kõuekärgatuse tekitab aga välgukanali järsul kuumenemisel tekkiv surveaine (plahvatus).

Üldtuntud on äikese kauguse määramise viis välgu nägemise ning müristamise vahelise aja abil: kolm sekundit kulub häälele ühe kilomeetri läbimiseks.

Kuidas end kaitsta?

Parim viis on elada majas, millel on head piksevarrad. Looduslikeks piksevarrasteks on kõrged puud, eriti tammed, mida me vaarisad kutsusid pik-

sepuudeks. Neist tuleks küll äikese lähenedes eemale hoiduda. Ei soovitata ka televiisorit vaadata, arvutiga töötada, tava-telefoniga kõnelda, ujuda, paa-diga sõita.

Lähiäikese ajal tuleks istuda lohus või kraavis. Ohutuim koht äikese ajal on sõiduauto. Teatavasti liiguvad elektronid mööda metalli välispinda, vool maandub niiskete kummide kaudu.

USAs hukub pikselöögi läbi aastas 140 inimest, vigastatuid on neli korda rohkem. On loodud isegi välgu- ja elektrilöögist ellujäänute rahvusvaheline ühing.

Tšehhi kirjanik **Miloslav Skala** soovib äikese lähenedes panna varbad-kontsad kokku, põlvitada maha, suruda pea käsivarte vahele, käed aga sirutada enda ette maha, et tekiks

Äikse ajal võib märtseda ka tuulispask

MATI NARUSK

maaühendus. Ja suhu tuleb torgata okaspuu oksake, et see oku-gu atmosfääri elektri endasse.

“On olemas lugematult palju suurepäraseid juhtnöõre enda kaitsmiseks, ja on lihtsalt arusaamatu, kuidas mõned inimesed siiski oskavad välgust tabatud saada,” kirjutas kokkuvõtvalt kirjanik **Mark Twain**.

Kas piksest on kasu?

Mingit kasu taevane elekter siiski annab: iga välgusähvatus

tootvat poolteist tonni lämmastikuühendeid. Peale selle sünnitab välk seeni.

Mõnel aastal tundub äikest olevat rohkem kui teisel. Lapsepõlvest mäletan heinaajal pea iga päev pikseohtu kummitamas. Et müristamise kohta öeldi: Vanaisa (või Taevaisa) tapleb, siis tundus küll imelik, et Vanaisa tahab rikkuda minu vanaema lehma heina.

AIN KALLIS